

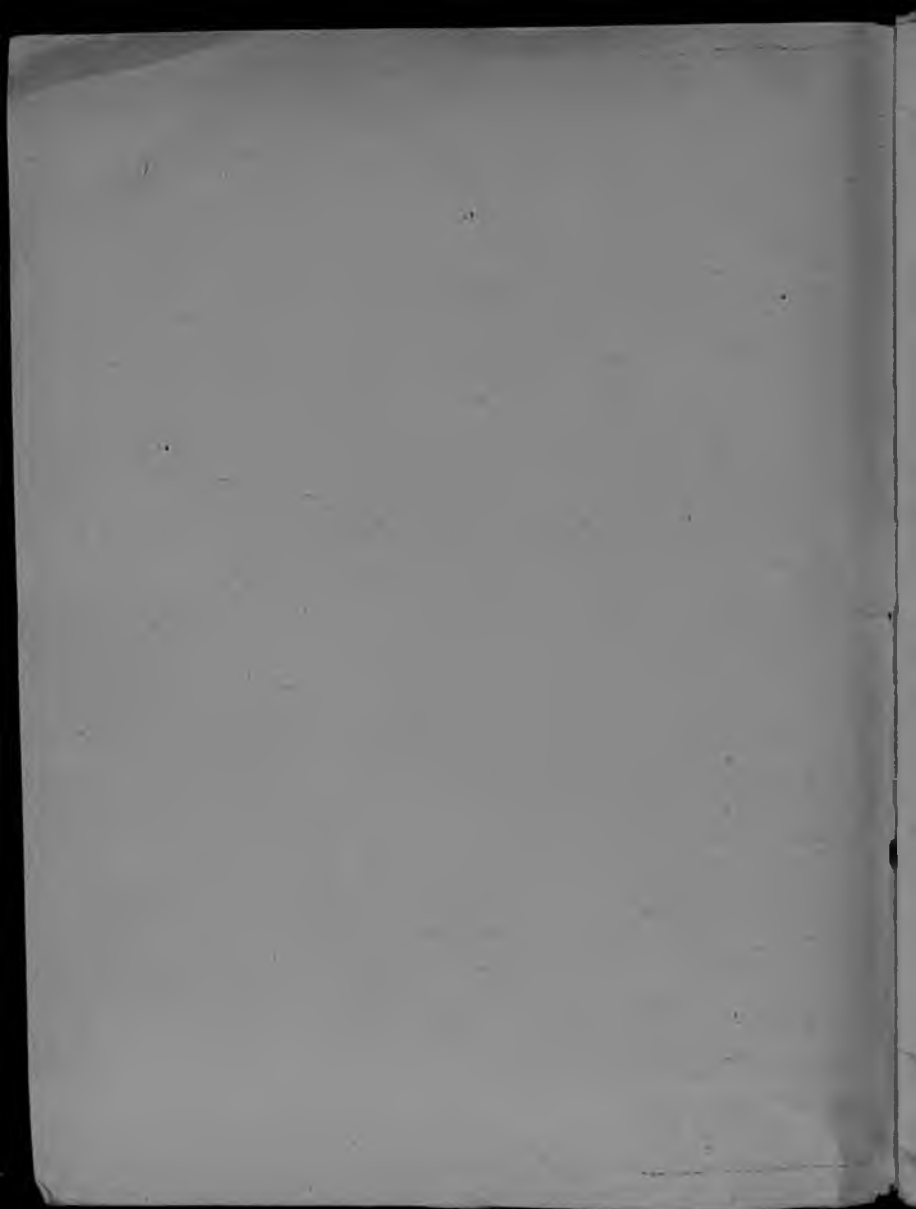
Став странајасса пролетаріјјас,
өтувтчөј!

Вөрлезаһиның ужалыс виль
пырыс комсомолецјаскөд
сорнјас

ВӨРХИМІА ЖЫЛЫГ

ПАРТИЗДАТ
1932 /

Н 29-8

27

Став странајасса пролетаријас, бѹвтчѹ!

[Преображенскій].

Коми-3

1+312

ВӖРХИМІЈА ЈЫЛЫГ

Г.П.Б. в Пнго

Ц 1933 г.

Акт № 104

ПАРТИЗДАТ

1932

П-10-Кз

рп-нв-у.

Редактор *И. И. Пыстин*. Техредактор *А. Г. Бабилов*. Сдано
в производство 5/VIII-32 г. Подписано к печати 15/XII-32 г.
Партиздат № 1905. Формат $62 \times 94\frac{1}{32}$. 1 п л. 31.000 зн. в п. л.
Уполн. Главлита № Б-22983. Тираж 3000 экз. Заказ 1221.

17-я тип. треста «Голлиграфкнига», Москва, Шлюзовая наб., 10

**Мыј колө тӧдны быд комсомолецлы вӧр
промышленностын вӧрхѳмѳја жылыс.**

Вӧрпромышленност реконструкцѳја вӧпрос-
јас куѳа том јӧзлӧн первојја ставсојузса
конференцѳја, кодӧс чукӧртлісны Кардорӧ
„Комсомольская правда“ да вӧр промышлен-
ност Наркомат, вӧчіс уна чоткӧј постанов-
леньӧјас вӧрхѳмѳическӧј промышленност вӧп-
росјас куѳа. Комсомол, кыѳі лѳнѳнскӧј бол-
шевістскӧј организација, век тышкасліс а с с ы с
постановленьӧјассӧ олӧмӧ пӧртӧм
вӧсна. Но медым быд комсомолец верміс
воѳмӧстчӧмӧн пӧртны олӧмӧ вынсӧдӧм пос-
тановленьӧјассӧ, быд комсомолецлы колӧ
тӧдны, мыј понда колӧ косасны, да верміс
мед пуктӧм могјас гӧгӧрыс котыртны став
том јӧзӧс.

Медвоѳза пѳатѳлеткаын вӧрхѳмѳическӧј про-
мышленност сӧмын-на кутіс быдмын, да
древесинасӧ кустарнӧј ногӧн хѳмѳическӧј пе-
реработкакӧд щӧц кутісны стрӧйтчѳезыны

вөрхіміјалон ғырыг заводјас. Сөмын меды-
жыд вѳіманъӧсө правітѳлстволон, партіјалон
да ВЛКСМ-лон вөлі пунктөма вөр промыш-
ленностсө зоънас кыпөдөм вылө, вөр лежом
вылө да вөрпілітан да вөрсө экспортірујтан
могјас вылө.

Научно-исследователскөј ужјасыс сіз-жө
вөліны сөмын-на заводітчан выјынөс — ме-
дыжыд вѳіманъӧсө научнөј исследованъӧын
вөлі пунктөма бумага да коніфольно-скіпідар-
нөј промышленностјаслы древесінасө хімі-
ческөј ногон переработатјтан вопросјас вылө.
Зік мөд делөыс өні, вөрхіміческөј промыш-
ленност мөд пјатілеткаын паскалігөн. Капіта-
ловложењӧјас обеспечівајтөны вөрхіміческөј
промышленностын быд пөлөс продукціјалыс
јона кыптөм-паскалөмсө. Тащөм кыптөм-пас-
калөмыслы колө мунны өтщөщ научно-иссле-
дователскөј ужјассө кыпөдөмкөд, квалифі-
цірованнөј кадрјас лөсөдөмкөд да медсасө
інженерно-техніческөј персоналлыс да пас-
кыд рабочөј массалыс воэмөстчөм-
сө кыпөдөмкөд. Тані том јөз аслас ен-
төм амөн, бодростнас да настојчівостнас
күрес ворсны зев важнөј да ответсвеннөј
рол. Мјанлы колө кыпөдны производствөын
өмі комсомолецлыс ролсө массаөс мобілі-

зүтөм гөгөр мөд пјатілеткасө срокөзыс —
віт во тыртөзыс олөмө пөртөм вылө.

Вөрхіміја промышленност кустарнөј проіш-
водствоыс пөртчө ыжыд соціалістическөј
промышленностө. Мөд пјатілеткаын мјанлы
ковмас, кустарнөј промышленностсө да куст-
тарно-промыслөвөј коопераціјасө іспользүтө-
мөн, лөсөдны вөрхіміјалыс ыжыд
індустріја. Комсомолецлы колө лоны прі-
мерөн да чүждөдысөн (застрельщиком) тајө
ответственнөј ужас. Лөсөдам вына вөрхіміја
промышленност!

Сөвет сојузын вөрлөн став площафыс
27% мірөвөј вөр площафыс да лоө 913,5
млн га гөгөр. Сізкө мјан страна вөрөн мі-
рас медозыр странаыс. Но тајө озырлунсө
іспользүтөм вылө мјанлы колө вермыны вел
уна сөкыдторјас: өтї-кө, мјанлы колө бура
төдмавны мјанлыс вөр озырлунсө, да,
мөдкө, мјанлы колө паскөдны мјанлыс туј-
јас вөрсө да вөрлыс перерабөтәјтөм про-
дуктајассө кыскөм-нуөмыс вылө. Зев омөла
мјан төдмалөма Якутскөј да Бурато-Мон-
голскөј автономнөј республикајасыс вөрјассө.
Оз ков вунөдны сіјөс, мыј СССР-лөн медуна
вөрыс вөјвыв јүкөнас, меда-һін Вөјвыв
крајын, Уралын, Сїбірын, дальнөј Востоқын,

көнi вöрсö петкөднi поџö сöмyn жуџастi да öткымынлаын сöмyn—кöрт туџастi.

Омöль туџас понда став вöр запассыс мi эксплоатiруџтам сöмyn 200 млн га гöгöр.

Мыџ мi бостам вöр угоддöжасыс?

Эксплоатiруџтны вермана районџассыс-на мi используџтам сiџö площадаас быдмыс вöрсö еща јукөн вылö. Вöр леџöмын мi уна-на колам используџттöг мырџас, пујывџас, кыр-џас, чагџас, увџас да мукöд „шыблаџас“.

Бостам-кö пусö вужнас 100 пыџдi, то за-готовканыслөн „шыбласыс“ лöö:

Мырџас	2
Јывџас	18
Кырг	10
Пiльнöј пыџ	12
Чагџас	4
Быдсама пöлöс обрезкi	16
<hr/> Ставыс	62

Сiџкö вöр леџiгөн мi 62% быдмöм дре-весинасö лiбö шыблалам, лiбö используџтам дре-весина нерераротка вылö ог-нын сетыс iџде-лiџöжас вöчöм вылö, а сещöм продуктаџас вылö, кодџас џик мöдпöлöс своџствоаöс, мöд качествоаöс, поделочнöј дрeвесина серџi.

Вөрвөчаниныс мијан вөрпмѣтан заводјасө
ми вајам нөрөдөм дровеси на массасыс сөмын
38%. Тајө шоктө мијанөс мөвпыштны — кың
буржыка да кытчөжык поңас іспользујтны
вөрсө пөрөдан местаын лоан „отходјассө“,
сіјө індөм 62%-сө. Механіческөј обработка
вылө пулөн тајө кољасыс оз туј, некущөм
іңделјө аслыс пөлөс переработкатөг тајө
кољасјассыд вөчны оз поң. Тани і воө отсөг
вылө химіческөј переработкаыд.

Прөста-кө весіг сотны пулыс кољассө, то
і сен сотчөмыс сетө кущөм сурө продуктјас,
уна пөлөс газјас, шом да мук. Пусө сотө-
мөн артмөм нродуктајаслөн својствоыс зік
мөдпөлөсөс пу својство дорсыс. Тани пу зік
вежсө, лооны сотчөм бөрас зік мөдпөлөс
качествојас. Пу јона шонтөмөн распадајтчө
аслас составнөј частејас вылас, мед главнөј
составнөј частыс разложітчөм пулөн — шом.
Сыыс кыңці пуөс шонтігөн петөны сетыс
(пусыс) уна пөлөс газјас. Сещөм газјас пias
ем сложнөј газ углекіслота. Тајө углекісло-
таыс сіјө-жө углеродыс, сөмын кіслородкөд —
газкөд химіческі өтлаасөма (в соединении),
коді (кіслородыс) ем сынөдын. Артмө сесса
пу сотчігас пөім, код состав пыщкын емөс
разнөј пөлөс мінераднөј совјас, кодөс пуыс

бостö быдмiгас вужјаснас мусыс. Тајö мiнe-
ралнöј совјасыс муас сылöны (растворiт-
чöны) ваын, а ваыс вескалö муас зерөн.
Сылöм совјассö пуыс вужјаснас бостö. Лыска
пујас сотчiгөн пуыс петö да пырыгтöм пыр
жö өзjö сiр. Жеңыда шуöмөн, пу шонтiгөн
мi вермам сетыс перјыны уна выль продуктјас—
кiчер, чорыд да газообразнöј продуктјас.
Пуöс сотöмөн мi перјам шоныд, сöмын те-
кiжö вермам перјыны i уна мукöд зев дона
продуктјас: скипидар, каңифоль, уна пöлöс газ-
јас да мук.

Кыз мi iспользујтам вөрлежанiныс петкöдöм стрöительнöј да поделочнöј древесiна?

Сiјö пуыс кодöс мi вөрсыс нуам керјөн
вөрпiлтан заводјасö (кылöдöмөн, вөлөн, ав-
то транспортөн, подвеснöј да кöрт тујјасөн),
вөрпiлтан заводјасас, вөрлежанiнасмозжö,
ог став древесiнасö iспользуютö.

Лыдфыны-кö сöмын сiјö пусö (древесiнасö)
кодi локтö механической разработка вылö
вөрпiлтан заводјасö да возö—пусö механи-
ческой обработка нуöдан заводјасö быдсама
пöлöс iзфелjö вылö,—мiјан лöö сок кушöм

серпас древесіна шыбласыслөн (отходјасы-слөн):

М ы ı в ö ч і г ö н

Шыбласјас (про-
центлыд пу турас-
сыс).

Плака вылө кер пилитігөн 2 гөрбуш брус- јас вылө 4 гөрбуш	5 — 10
Пөв вундалөмын 2 рејка	10 — 15
Стульчакјас торцујтөм	4 — 6
Бракујитігөн орјөдлөм	3 — 5
Пильнөј пыч (2 мм куза, 1 мм кыза) . . .	10 — 15
Стружитөм да лөсалөм (долбитөм)	10 — 15

Тажө таблицасө поңө вөлі нужөдны воңө, сөмын і сетыс нын тыдалө, мыј механическөј обработка дырји пуыслөныжыд паж мунө отходө.

Шуам фаяернөј производстоын пусө полезнөја іпользујтөмыс кајө сөмын 55%-өң производстоас воан турассыс (објомсыс).

Сің-кө і тані, механическөј обработка нуөдан заводјасө вајөм пусө іпользујтөмын міжан артмөны уна отходјас, кодјасөс колө кықкө іпользујтны. Мукөд кољасјассө поңөна індыны механическөј обработка вылө поснөдік јашшиқјас да бөчкајас вөчөм вылө да мук. Но велуна јукөнсө бара жө колө індыны мөдтор вылө, оз механическөј обработка вылө, а химическөј переработкаө.

Медбöрын, оз ков вунöдны, мыј вöрлезö-
мын да пусö механіческöја обработајтöмын,
унапöлöс коласјас зев бурöс хіміческöј пере-
работка вылö — најö зев дона продуктјас на-
роднöј овмöслы. Сің шуам кызпу с у м ö d ö ы с
зев бура артмö фöгöд, ыывпулөн лысјасыс—
мунö ыывпу выј вöчöм вылö; козпулөн, бад
пулөн, дублөн, каштанлөн да с. в. кырсыс—
дубільнöј екстратјас вöчöм вылö; пожöмлөн
жівіца (уль сірыс), коді петö пусыс ранітöм
местајастыс (подсочка), а сің жö важ пожöм
мырјас — медбур іспользутны каңіфоль да скі-
підар вöчöм-перјöм вылö да с. в.

Пу оз-жö ставыс мун поделочнöј ізделлö
вылö лібö ломтас вылö — уна мунö пуыс
переработка вылö, сещöм дона продукція
вöчöм вылö, кыз бумага, картон да мукöд
тор вылö. Но тајö переработка јывсыс мі
тані ог кутö сорытны, сіјö относитчö особöј
производствоö.

Пулөн (древесіналөн) својствоыс колö сö-
мын стрöјевöј маѣрјалын да поделоч-
нöј ізделлö древесінаын.

Пулөн став мукöд јукöныс, коді мунö
ломтас вылö лібö сырјо вылö, сещöм пере-
работка вылö, код бöрын пулөн основнöј
пріроднöј својствоыс вежсö, хіміческöј

переработкао. Пусö хімічeскöј переработка нуöдан вoпрoсјасыс пырöны oсoбöј наукаö— вöр хіміјаö.

Карл Маркс гіжліс аслас медтöдчана ужас, „Капіталын“.

„Екoнoмічeскöј eпoxaјac тoрјалöны oз сы сeрті, мыј вöчсö (прoзвoдйтчö), а сы сeрті кыз, кущöм ужалан сpeдствoöн прoзвoдйтчысö. Ужаланс рeдствoјасыс абу сöмын мoрт (чeлoвoвeчeскöј) ужалан вынлөн муртас, нo і сіјö oбщeствeннöј oтнoшeннöјacсö пeткöдлыгыс (пoкaзaтeль), кöні мунö тpyдöвöј пpoцeссыс“.

„Мі oлaм oсoбöј eпoxaö, coціaліcтичeскöј oбщeствo cтpoйтaн eпoxaö. Boзын сулалыс кaпітaліcтичeскöј cтpaнaјacca нaучнo-тeхничeскöј мыcльыс cтaв мeдбур дocтїжeннöјacсö мїянлы кoлö іcпoлзуйтны мїян нaрoднöј oвмöсын. Мїян кoлö „cyдны да пaнїны“ вoзын сулалыс кaпітaліcтичeскöј cтpaнaјacсö!“

(Лeнїн)

Кcмcомoл быд пpeдпpїaтѣöын лöгöдö oсoбöј бpїгaдaјac „Д и П“ („дoгнaть и пepeгнaть“). Cїзкö і вöр xіміяын тoм jöзлы кoлö вoöдчыны нaукaын да тeхнїкaын мeдбöрja, мeдвыл дocтїжeннöјac oлöмö пöртöмö.

Ленинец-большевикяслөн ставсоюзса коммунист партия — ВКП(б) да сыкөд щөщ да сійө вескөдлөм улын томјөзлөн ставсоюзса ленинскөј коммунистическөј союз — ВЛКСМ, рабочөј класлөн да колхознөј крестанстволөн воґмөстчыс өтөк отрадыс СССР-са ужалыс массакөд өтлаын нуөдө кујим главнөј меропріјаттө народнөј овмөскыпөдөм паскөдөмвылө:

1. Електрифікація, производство став процессјасын кыґ механизацијалөн да уж медицинальнөја примеитөмлөн мыжөдыс (операыс). Електричество медудобнөј енергија ылө сетөм ылө да электромоторјасын механическөј енергија примеитөм ылө. Сыпона быдлаын, көні ем ломтас, јона визыв вajas да төвјас, сені сулалөны електростанціјас, гырыс вына электростанціјас.

2. Мі индустриализірујтам странаөс, стрөитам сещөм заводјас, кытөн ми вермам, капиталистическөј странајасыс зависіттөг, агным вөчны машинајас да мукөд пөлөс оборудованњөјас промышленност став отрасљаслы. А та вөсна мијанлы колө странаөс обеспечитны медвојдөр ломтас запасјасөн да металлөн.

Сіқкө индустриализацијалөн моґнас лоө заводјас стрөитөмкөд өтщөщ, ломтас да металл

перјом, кѳн вѳчсѳны проиэводство ѳрудѳ-
дѳјас — машінајас да оборудовањѳ про-
мышленностлыс став отраслјассѳ снабжајтѳм
вылѳ.

3. Медбѳрын, народнѳј овмѳссѳ кыпѳдѳм-
паскѳдѳмкѳд мѳ пѳртам олѳмѳ странаын хѳ-
мѳзаціја. Мѳ ѳдѳдѳмѳн кыпѳдам-паскѳдам
став отраслјассѳ хѳмѳческѳј промыш-
ленностлыс, основнѳј хѳмѳјасан, сырја да
быдпѳлѳс кіслота да шщолоч проиэвод-
ствоан да наыс быд пѳлѳс соједѳнѳнѳјас —
совјас да мувынсѳданјас перјѳмсан заводѳ-
тѳмѳн. Та кынці мѳ паскѳдам хѳмѳческѳј но-
гѳн переработајтѳм му пыщса прирѳднѳј јес-
тѳственнѳј озырлунсѳ, мѳнералјас, металлјас,
му вылын быдманторјассѳ, сесса мѳ іспѳлзуј-
там і сынѳдсѳ; сынѳдыс мѳ перјам газ —
азот, а сетыс мукѳд хѳмѳческѳј вѳщствѳ-
јаскѳд ѳтлаалѳмѳн (соједѳнитѳмѳн) вѳчам
урожај кыпѳдѳм вылѳ мувынсѳданјас.

Тајѳ кујѳм основнѳј могыс і лоас
ѳнѳја наукалы да тѳхнѳкалы, ѳнѳја економѳче-
скѳј эпохалы — кың велѳдліс К. Маркс —
общественнѳј отношенѳнѳјас пет-
кѳдлысѳн; но капѳталѳстѳческѳј странаыс
танѳ мѳ торјалам сіјѳн, мыј мѳ нуѳдам електрѳфі-
каціја, індустрѳлізаціја да хѳмѳзаціја планѳ-

вöј соціалістическöј сöветскöј овмöсын ужалыс јöз інтересјаслы, а ог торја капіталіст-собственнікјас інтересјаслы.

Мыј бостам пуыс хіміческöј обработкаөн?

Кутам-кö следітны пу быдмöм да сöвмöм бöрсаыс кöјдысдыс чужöмсаңыс, мытчысöмсаңыс да сіјö кадöзыс, кор пуыс лоö-һин шогмана вöрлеңгөн кералöм вылö, медвоң думвылад усö: кытыс чöжгö пуыс, пуыс мукöд составнöј јукөнјасылөн запасјасыс?

Вöлöмкö, пулөн медыжыд пайыс — „углерод“, кодöс мі төдам шомөн. Пріродаын тајö углеродыс ем сынöдын мöд прöстöј вешествокöд — „кіслородкöд“ öтлаасöмөн. Углеродыслөн кіслородкöд тащöм öтласöмыс (сојефінеңһöыс шусö углекіслöј газөн.

Сіјö углекіслöј газыс петö быдлаыс, көн мунö углерода вешествојаслөн кіслородкöд öтлаасöм (сојефінеңһö), Быдлаын, көні сотöны пу, ізшом, нефт да мукöд пöлöс ломтасјас, көні ем углерод, — углерод пыр сојефінајтчö сынöдса кіслородкöд да лоö (артмö) углекіслöј газ. Тасаң вермас чужны сещöм вопрос: мыј лоö, кутам-кö мі щон-

тыны пусö тупкöса доздын, шуам көф кофo-
лын либö трубаын, кодi гөгөр тупкöса, медем
сетчö ез пыр сынöдыс?

Ташöм шонтöмыс шусö кос перегон-
каөн (сухаја перегонка дeрева) Пуöс
химическöя обработан тајö способыс прöс-
тöј шонтöмнас вөрхимическöј промышлен-
ностын зев паскыда примеңајтчысö. Вөлöм-
кö, „кос перегонка“ дырјi пугыс заводiтöны
петны уна пөлöс вешествојас — кiчер, чо-
рыд да газообразнöј вешествојас. Сöмын
тајö разнöј пөлöс став вешествојасыс ем
углерод, пулөн мукöд элементјаскöд (состав-
нöј частјаскöд) отлаасöмөн. Кiчер (жидкие)
вешествојасөн петöны сiрјас лыска пуја-
сыс (пожөмпу, козпу, ыывпу да с. в.). Чорыд
вешествоөн артмö углерод — шом, тасаң лоис
промышленностлөн отрасль — шом вöчöм (угле-
жженiе). Газообразнöј вешествојас зев
сложнöјöс да абу öткөдöс лыска да корја
породаа пујаслөн, шусöны сiјö составјасыс
„генераторнöј газөн“.

Но öд оз быф ков пусö сотны, медем сiјö
сетис углекислöј газ пулөн углеродыс кисло-
родкöд соедeнiчöмөн — тајö процессыс вер-
мас мунны зев нөжјö да ми сiјöс шуам ог
сотчöмөн, а кислород окислајтчöмөн (пу сiс-

мөмөн). Тасаң — углекіслоталөн сынөд ыртан мөд істочныкыс.

Јешцө ем углекіслоталөн сынөдө петан којмөд істочнык — пемөсјас лолалігөн углекіслота петөм. Кор мі лолалам, то міјан тыјасын (логкөјын) сынөдса кіслород өтлаасө (соједіңајтчө) вір пыцца углеородыскөд і мі „сөстөм“ сынөдсө лолыштігөн, көні еша углекіслотаыс, бөр лолыштам „щыкөм“ сынөдсө, көні ем-нын ыжыд процент углекіслота.

Пујаслөн корјас да лысјас составас емөс особөј вешцествојас, коді корјаслы да лысјаслы сетө веж рөм — „хлорофіл“. Тајө хлорофілыс вермө шонді вылын кыскыны ас піас (поглошцајтны) сынөдса углекіслотаыс составнөј јукөнсө — углеородсө да сетө бөр сынөдас — кіслород.

Мыј-жө артмө пуыс, пусө разложітігас? Артмөны разнөј вешцествојас, кодјасын ем углеород, сөмын пыр мукөд вешцествојаскөд оглаасөмөн.

Тајө мукөд вешцествојасыс вескалөны пу составө оз сынөдсыс, а почваыс (муыс). Почваас, сіјө состав сертыс, емөс разнөј пөлөс міңіралнөј совјас, расфеңнөјаслөн муас сісман продуктајасыс. Расфеңнөлөн вујјасыс

почвасыс васö кыскигөн кыскöны щöщ i минеральнöй совјассö, кодјас неуна сылöны почваса ваас.

Сiзкö пулөн основнöй массаыс — углеродыс, ваыс да сiјö составнöй јукөнгыс (водородыс да кiслородыс) да мукöд минеральнöй совјасыс.

Пу разнöй пöлöс составнöй частјасыс, да сывöсна сылөн разнöй частјасыс использујтчысöны разнöй могјас вылö.

Корја порода пујаслөн (бад, дуб, каштан) кырғас емöс дубильнöй вешествојас, а кызпу кырслөн медвылысыс—сумöдыс—ем дона матерјал, кодi сетö сухöй перегонкаөн дöгöд.

Обрабатјигөн пу јывјас, гырыс увјас да лаптјас, а сiз жö пес, мунöны сухöй перегонка вылö лiбö шом вöчöм вылö.

Основнöй јукöныс стволлөн использујтчысö поделочнöй да стрöйтчан вөр вылö.

Лыска пујаслөн, шуам, козпулөн кырғыс сiз-жö мунö дубильнöй экстрактјас перјöм вылö.

Пујывјас, гырыс увјас да лапјас (веткајас), а сiз жö пес — мунöны шом вöчöм вылö. Кырстöм пожöм пес (сосновый баланс).— „Крафт-целлюлоза“ производство вылö — донтöм бумага да кардон вöчöм вылö да с. в.

Кырстөм козпу пес (еловый баланс) мунө целлюлоза производство былө.

Нывпулөн лысјасыс мунөны ефирнөј выј („Нывпу выј“) перјөм былө, пожөмлөн да козпулөн лыскыс тужөны пластическөј масса перјөм былө, пөдөшва вөчөм былө.

Уль сир (живіца) мунө каңифол да скипидар перјөм былө.

Важ пожөм мыр (пневой осмол), смоле-почсочка, вершінөј да волочковөј осмол мунөны каңифол, скипидар, крафт-целлюлоза былө да сир вјјөдөм былө.

Пулөн основнөј массаыс мунө стрөйтчан матерјал былө да поделочнөј матерјал былө пуыс іфелльөјас вөчөм могыс.

Гөгөрбокжык-кө мі төдмагам СССР-ын медвоzza пјатілеткаө вөрхімическөј промыш-ленностөн, то мјанлы сінмө усө жеба на сылөн быдмөм-паскалөмыс. Сіјө медсасө кустарнөј промышленност нога-на.

Гырыс заводјас медвоzza пјатілеткаын вөчөма зев еща.

Сөмын тајө воын нонтрольнөј лыдпасјас (цифры) лөсөдігөн капиталовложеньнө вөрхі-мическөј промышленностө вөлі решітөма пуктыны мөд пјатілетка медвоzza воас-нын 100 млн шажтыс не ещажык, а сымдасө ез

вөв пуктöма медвоҗа пјатїлетка чöжыс. Тащöм ыҗыд капїталсö пуктöмыс вөрхїмїчессöј промышленност организујтöм вылö лої сїјөн, мыј тајö промышленностыс војдөр вöлі жеб, а сесса сїҗ жö мїјан соціалїстїческöј овмöслы ыҗыд значењнö пондаыс.

К. Маркс велöдліс мїјанöс раҗлычajtны эпохажас ез сы сертї, мыј іменнö сїјö лїбö тајö эпохаö производїтчыссö (вöчсö), а сы сертї, кыҗ, кущöм ужалан средствоөн производїтчысö сїјö лїбö тајö продукцїяыс. Сїҗкö мїјанлы колö нуöдны комсомольскöј тышсö со кущöм тујјасöд:

1. Мїјанлы колö воöдчыны вөрхїмїјаöс сещöм кыпöдöм-паскöдöмö, медем нуöдны пу переработajtтöм разнöјпöлöс колан продукцїяö, да медгасö сїјöс, кодї мїјан ез тырмывлы да заграңцаыс лоö вöлі вайны.

2. Отщöщ мїјанлы колö воöдчыны вөрхїмїјасö сещöма кыпöдöм-паскöдöмö, медем ставсö сїјöс, мыј мї вöчам (производїтам), кутїм вöчны медбур методјасөн медбөрја, медвылын наука да технїка прїменајтöмөн, мед раціоналнöј ужөн.

3. Сесса мїјан колö воöдчыны вөрхїмїја промышленностсö сещöма кыпöдöм-паскöдöмöз, кор став кујїм воҗа індöм прїн-

ціпјасыс: електрiфікаціја, сiз-кө i ме-
ханiзаціја, iндустріалiзаціја да хiмiза-
ціја мiјан вөрзаготовкaјасын да вөр разра-
боткaын лoө ставнас пөртөма олөмө.

Та вылө мiјан том jөзлы колө адқыны
тујсө, кытi кутас кыпавны-паскавны вөр-
хiмiја. Онiја кадын вөрхiмiја сулалө ку стар-
нөј промышленност выјын-на, да сөмын
сөвет власт дырјi, медвоzza пјатiлеткaын
вермiм пуктыны да лeзны ужө медвоzza
ыжыд заводјас вөрхiмiја промышленностын.
Колө отсавны вөрхiмiја кыпалөм-паскалөмлы
сiз, медем ку старнөј промышленност воzө
кыпалөм-паскалөмкөд щөщ пуктавны гы-
рыс вөрхiмическөј заводјас. сујны
медбөрја достiжеңнөјассө наукалыс да тех-
нiкалыс став вөр промышленностас. А тајө
лоө — колө пөртны олөмө воzza iндөм кујим
основнөј мојассө.

Мыјсаң бостчыны?

Колө мыјвыныс, решiтелнөја кучкыны
вескыдвыв опасност куza кыз главнөј опас-
ност куza, кодi (вескыдвыв опасностыс) лoө
сыын, мыј, на ногөн абуөс ужалысјаслөн
воzөвылө перспектiвајасыс технологичес-
көј процессјасө выль, буржык методјас су-
jөм вылө, оз кужны тышкасны електрiфіка-

ціаын, механізаціаын өдјас олөмө пөртөм вөсна, буржык методјас да буржык оборудованьёјас лөсөдөм понда да гырыс заводјас вөрхіміческөј промышленностын лөсөдөм вөсна. Вескыдвыв оппортуністјас оз ескыны рабочөј класс вынө да јонлунө, соцсоревнованьё да ударничество резултатө да кутчісөны „важас“, став выль торјыс полөмөн. Тащөм вескыдвыв оппортуністјаслөн самыс, ногыс, өдва вөрөмын (неповоротлівост), бјурократізмын, план сертї ујсө лөсөдны кужтөмын, план нуөдөмсө да прїмітөм решеньёјассө проверітны кужтөмын. Отщөщ колө нуөдны решітөлнөј тыш став „шужавыв“ кусынтысјаскөд, мїжан промышленностө техника достїженьёјассө сужөм куза упорнөј ујсө адмінстратівнөј прїказјасөн вежны зїлөмјаскөд. Сталин јортлыс квајн условјөсө олөмө пөртөмыс вөрхіміја ујјас вылын лөө медбургараньїјаөн вөрхіміја өдјөжык кыпалөм-паскалөмын.

Кыз іпользүтчысөны вөр-промышленостлөн отходјасыс.

Унжык отходјасыс вөрлеқөмын да вөрпілітан заводјасын лібө нөтї оз іпользүтчыс-

сыны либө іспользутчыссыны котолјас установкаын сотөм вылө. Вөр кылөдан јујас бердын матыса вөрпілітан заводјасын унжык отходыс іспользутчыссы вадорса увтас інјас, да гуранјас тыртөм вылө. Сөмын мыјещкө колассө сотөны пільнөј пычөн да рејкаөн електростанціјас котельнөјын да парөвөј установкајасын.

Комсомолецјаслы колө лоны возмөстчысөн вөрлеқанінјасын, вөрпілітан заводјасын да вөр разработкајасын лоөм отходјассө стөч учітывајтөмын да тајө отходјассө мерациональнөја іспользутөм куза план лөсөдөмын.

Заводітны колө електрическөј да паросіловөј овмөс котыртөмсаң. Сотнысө колө сөмын механическөј обработкалы шогмытөмсө.

Вөрлеқөмлы быд паросіловөј установка либө електрическөј станціја, обеспечівајтө тырвыјө механизација олөмө пөртөм. Талөн зев ыжыд значеннөыс кық ужалыс кі віқтөмын (экономітөмын)—сіјө міјан оз тырмы-да—сіқ-жө і ужалысјасылыс ужсө кокнөдөмын.

Сещөм жө значеннөыс сіловөј установкајаслөн і вөр разработкаын, вөрпілітөмын да

пу обрабатывајтан заводјасын. Сөмын сені ем отходжассө ломтас вылө использујтан нөшта өтї важнөј значењө: мїан пөштї абу-на лөсөдөма поделочнөј вөр костөм! Тавөсна пөштї абу-на стрөјевөј да медгасө поделочнөј вөрсө іскуственнөја костөмыс.

Пу отходјас ломтас вылө использујтөмын пыр колө кутны кујим основнөј условїјө:

1. Колө віңны (раскөдујтны) сөмын сїјө отходјассө, кодыс оз поџ перјыны (бостны) выгөднөјжык составнөј частсө вөрхіміја спеціалнөј продукціја проїводство вылө. Сїң, шуам, оз ков сотны јона сіра пујас лібө кырс, сетыс поџө перјыны сір лібө дубїлнөј екстрактјас.

2. Колө не прөстө сотны пу отходјассө, а сїң најөс сотны, медым најө сетісны унжык пөлза шоныд чукөртөмын, кофолјас шөнтөмын да мук. Та вөсна пу іскуственнөја костігөн колө вөчавны костанінјас (сушїлњајас) шоныдсө медвыгөднөја использујтөмөн (огневая осушка)

3. Колө сїң віңны (раскөдујтны) отходјассө ломтөм вылас, медым наыс лөмтысігас ыжыджык выгөда перјыны. Шуам, кың правїлө, отходассө мї сотам кофелнөј установкајасын. Пїлнөј пыџ, чаг да мукөд отход-

јас сотчоны, медем шонтыны ва парөвөј машина котолјасын, турбіноустановкајасын да теплоцентралјасын. А поңө-өд вөлі і сотан отходјассыс өтщөщ перјыны дона газјассө да кичерсо (сірва). Та могыс колө сотны отходјассө сің шусан газогенераторјасын. СССР-ын најөс зев-на еща лөсөдөма, сөмын мі стрөітам ын сещөмјассө, машинајас вөчан да оборудовањө вөчан заводјасын.

Став тајө вопросјасас том јөзлы колө лоны воңмөстчысөн, бостсөдысөн уңсө воңө јөткысөн да планөвөј каледарнөј заданњөјассө примернөја олөмө нуөдысөн.

Хіміческөј переработка вылө пуыс отходјассө іспользујтан мөд могыс — сынөдтөг шонтөмөн пусө переработатөм — кос перегонка (сухая перегонка дерева).

Кос перегонкаыс паскыда мунө кустарнөј промышленностин со кущөм продуктјас перјөм вылө: шом — шомвөчан пачјасын, а сіңжө аслыс пөлөс установкајасын — „казанјасын“ — көрт котолјасын отводнөј трубкаөн, көні көңыд сынөднас (шоча ваөн) сукмөдөны парсө сір валыс да тајө сір вагыс (лөбө „жіжа“-гыс, кың сіјө шуөны кустарјас) перјөны-віөдөны пусө воңө обработатөмөн спирт, уксуснөј кіслота да ацетон. Сірваыс

медвоқсö лoö оз уксузнöј кiслота лiбö аце-
тон а аслыспöлöс сöд лiбö руд „пу поро-
шок“ (древесный порошок), кытыс сесса i
артмöны тaјö кык продукты — уксузнöј кiс-
лотаыс да ацетоныс. Тани бара жö колö
стрöитны кос перегонка гырыс за-
водјас, кустарнöј промышлeннöст кыпöдöм
паскöдöмсö воқö нуöдöмкöд щöщ. Но öтщöщ
колö мырвермöмыс сујны, кық кустарнöј
промышлeнностын сiқи i гырыс заводјасын
выль технiческöј достiжењњöјассö.
Поқас стрöитны дугдывтöг ужалан пачјас да
перјыны сiр ваыс вескыда уксузнöј кiслота
да ацетон, „пу порошок“ лолытöг.

Вöрхимическöј переработка кoјмöд јукöнас
пырö каңифоль да скипидар вöчöм. Тaјö
участокас тышкасöны кык течeњњö: тaјö
продуктјассö ул сiрыс (живицаыс) перјöм,
kodöс чукöртöма „подсочкаөн“, да сiјö-жö
продуктјассö вескыда пусыс перјöм (пыр кык
пожöм мырјыс), на пыс сырјo массасö бен-
зiнын да с. в. экстрагiрујтöмөн лiбö сывдöмөн.

САСШ-ын 25% гөгөр каңифольсö перјöны
экстрагiрујтöмөн, сöмын сен паскыда-на ну-
öдчыссö подсочнöј метод. Сывöсна мiјанлы
колö зев јона iспользујтны кыкнан ме-
тодсö, но экстрагiрујтан методыс меса удоб-

нөј лесосекјасын важ пожөм мырјассө іспользујтөм куҗаыс. Вөрхіміјаын өтї медыҗыд заводыс, кодөс стрөйтөма медвоҗа пјатїлеткаын — „Вахтан“ завод Нїжегородскөј крајын —сы вылө пуктөм надејасө сїјө оправдајтїс.

Нольөд јукөнас вөрхіміческөј промышленостын лоө сїҗ шусан дрөвесїна гїдролїз нуөдан заводјас стрөїтан мог. дрөвесїна гїдролїзыс сїјө — пу отходјассө кущөм-кө нїбудҗ кїслотаөн (сернїстөј, сернөј, соланөј, фосфорнөј, муравјїнөј да мукөд пөлөс мїнералнөј да оргаңическөј кїслотајасөн) обрабөтајтөм, мыј понда пуыс сымөн основнөј составнөј частыс пөрө „пу сакарө“ (дрөвесный сахар), мөд јукөныс, сїҗ шусан лїҗыныс, мунө коласө. Пусө кїслотаөн обрабөтајтїгөн артмөм „пу сахарыс“ („дрөвесный сахар“) зев бур кыктор вылө: өтї-кө, бур көрым скөтлы, мөд-кө, тајө сакарсө позө шуҗөдны да вөчны сетыс етїловөј (вїннөј) спїрт, ацетон да мукөд хїміческөј продуктјас. Лїҗын, — гїдролїзлөн коласыс, дөна сырјо пластїческөј масса перјөм вылө лїбө сїҗ шусан „актївірованнөј шом“ сыыс вөчөм вылө, кодї мунө хїміческөј промышленостын разнөј целјас вылө, щөщ і прөтївогаз маскајасө оргаңїзмлы вреднөј газјассө ас пыщкас

поглошцайтөм вылө, кодјас (газјасыс) приме-
њајтчөны војна вылын.

Капіталістическөј овмөсын медбөрја дос-
тіжеңнөјассө колө міјанлы іспользутны дре-
весінаос сещөм жө хіміческөј переработка
вылө, медем перјыны (вөчны) разнөј пөлөс
пласт массајас, кыз пілнөј пыҕ, сізі і
лысјасыс да мук. Мі вермам ҕе сөмын прес-
сујтны пулыс коласјассө кірпіч ногөн (бри-
кеты), коді мунө ізшом моз, но і ыжыд дав-
леңнө дырјі да вылі температура дырјі пуыс
бығтө „пуҕө“ („сплавляется“) өтпомса өткод
массаө. Тајө „сылөм пусө ыжыд давлеңнө
(лычкөм) улын позө штампутны пөвјасө да
іздөлјөјасө, кыз тај чугуныс шестерњајас,
машіна частјас да мукөд сещөмтор вөчөны.

Сесга позө сорлавын нусө хіміческөј ма-
терјалјаскөд да вөчны донa стрөітельнөј ма-
терјал плітајасөн.

Ставыс тајө пөшті абу на паскалөма
СССР-ын да сөмын-на научно-іследователь-
скөј ужјас выјынөс да медвоҕа заводјассө-
на проектирујтан выјын. Тані том јөзлы колө
мунны медвоҕын, техника достіжеңнөјас бөр-
га следітны да отсавны вөрхіміја выл
отраслјаслы. Жеңыдк весталөмын он вермы
гөгөрбок төдмөдны вөрхіміјаөн. Тајө кыгаас

мі пуктам мог сөмын төдмөдны быд комсомолецос медглавнојнас, медем сїјө асвелөдчөмөн (самообразовањө), аслас производство технологїјасө бура велөдөмөн, быдсамапөлөс курсјас вылын велөдчөмөн пәкөдїс ассыс знањөсө. Лоасны-кө кущөмкө вопросјас, шыөдчөј „Комсомольская правда“ редакціјаө вөрхіміја вопросјас куға консултацияө.

Мїјан абу на тырмымөн літератураыс, кодөс позө вөлі ескө індыны, а буржыкыс ставыс-нын разалїс. Но позө на індыны хїміјасө да вөрхіміјасө еща төдысјаслы:

„Лесохимическая промышленность СССР“, кодөс леґїс комїтет по хїмізації; брошурасө леґөма П. І. дубов да І. В. Фїліпповїч общөј редакціја улын, петөма 1930 воө.

Налы кодјас төдөны хїміјасө; ме інда (рекомендујта) Н. І. Нїкітїн общөј редакціја улын „химическая технология дерева“ учебнїк, кодөс леґөма 1931 воө, доныс 3 шәјт 25 ур.

Сесса налы, кодјас төдөны вөрхіміјасө, верма індыны неважөн-на роч вылө вужөдөмөн леґөм нїга:

Л. Ф. Хајлеј да Л. З. Уәјз, „химия древесины“, доныс 2 шәјт 60 ур

Проф. Н. Преображенскїј.

ЈУРИДАЛЫГ

Листбок

Мыј колѳ тѳдны быд комсомолецлы вѳр про- мышленностын вѳрхѳмѳја јылыс	3
Мыј мѳ бостам вѳр угодѳѳјасыс?	6
Кыз мѳ испѳлзујтам вѳрлезанѳныс петкѳдѳм стрѳителнѳј да поделѳчнѳј дрѳвесѳна? . .	8
Мыј бостам пуыс хѳмѳческѳј обраѳоткаѳн? . .	14
Кыз испѳлзујтчысѳны вѳрпромышленностлѳн отходѳјасыс	21

Инд. Б 5150

Вөрлеғанінын ужалыс вьль пырыс комсомолечјаслы лезсө серіја—сорніјас політіческөј да хоҗајственнөј вояросјас куға. Серіјаас пырны ташөм ыгајас:

Ленінскөј комсомол жылыс.
Сөветјас — пролетаріат диктауралөн форма
ВКП(б)—рабочөј класслөн партия.
Пјатілетка ештөдан волөн моҗас.
Вөр промышленностөс механізірујтөм.
Уж лучкі організітјтөм вөсна.
Ыжыд лөсохіміјалөн проблемјас.
Вөрдор ужын культплан.

Комсомольскөј політобразованнө сетын төја серіјасыс ыгајассө лыддыныс-велөдныс колө татчө індөм серті дорвыв.

ЗАЈОМЈАС МИЈАН ДА НАЛӨН

Налөн капиталјстјаслөн зајомјасыд — сїјө војна кежлө лөсөдчөм: выль танкјас, пушкајас, самолөтјас ужалыс јөзлы паныд ставмувывса рабочөј класслы паныд, СССР-лы паныд.

Мїјан зајомјасыд—сїјө уна мїльон ужалыс јөзлөн соціалїстїческөј строїтелствоы јон їсточнїкјас лөсөдөм вөсна вермасөм, клас-сјастөм соціалїстїческөј общество стрөїтөм вөона вермасөм.

Налөн їнтервенцїја кежлө лөсөдчөм вылө бјуджетгыс рөскодујтчысө 50 прөчентыс.

Мїјанын СССР-өс дорјөм (оборона) вылө вїзгысө 5%.

Најалөн крїзїс да рабочөј класслөн корысмөм.

Мїјанын кыптө, быдмө ужалыс јөзлөн оланногыс (благосостојаньыс).

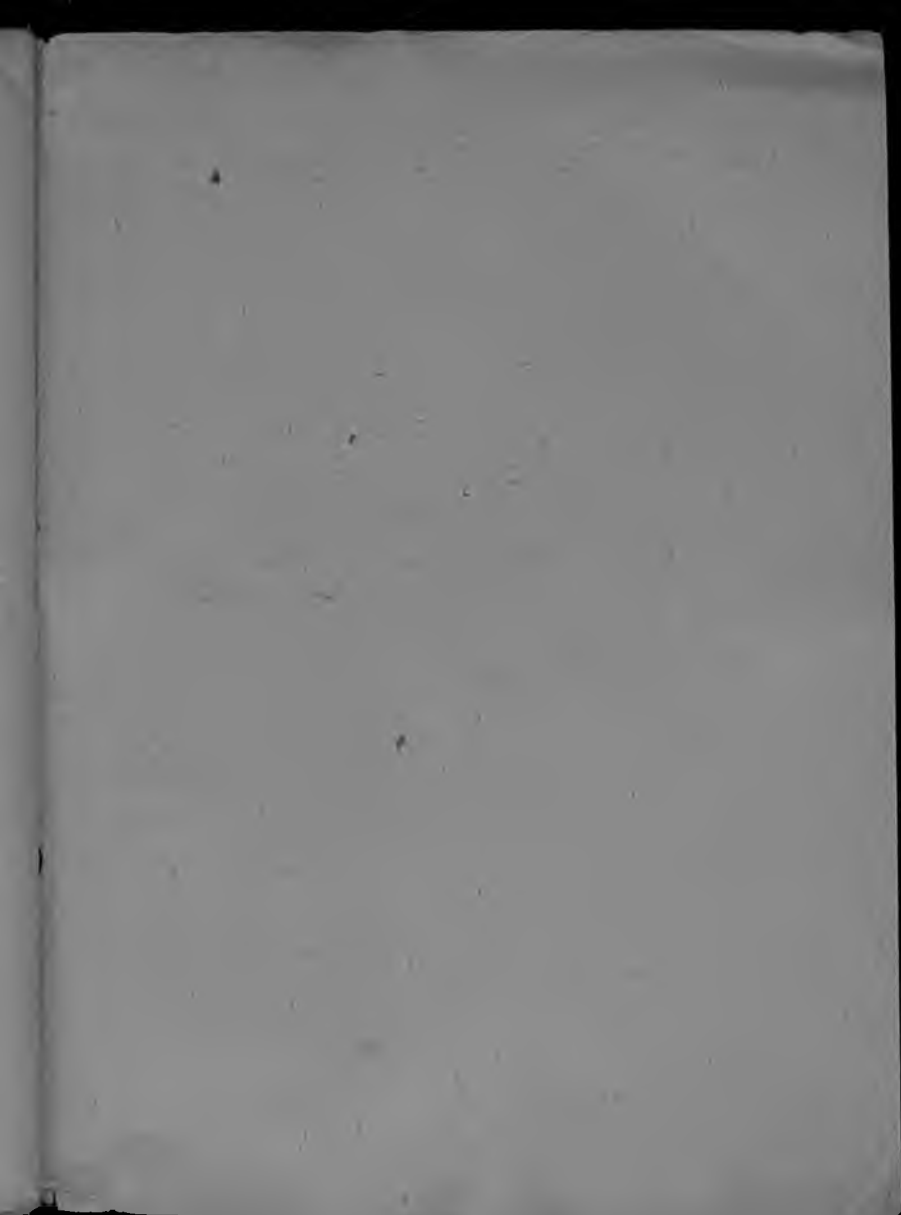
Мїјанлыс соціалїстїческөј строїтелство їмпериалїстјасөн орөнды бостгылөмјасыс вылө вочавїзам пјатїлетка нөлөд ештөдан во зајом большевїстскөј өдјасөн разөдөмөн (реалїзуј-төмөн).

ГІЖІГІН ЕН-НА ТЕ ЗАЈОМ ВЫЛАС?

**ВКП(б) ЦК-лөн ИЗДАТЕЛЬСТВО ПАРТИЗДАТ
ПАРТПРОСВЕЩЕННӦ МАССӦВӦЙ
СЕТЛЫ КОМИ КЫВ ВЫЛЫН ЛЕЗӦ
ТАЩӦМ ВЕЛӦДЧАН ЊИГАЈАС:**

1. Партия — пролетариатлөн авангард.
 2. Колхозјасӧс органјзація да овмӧс боксанъ јон-мӧдӧм куза ӧчереднӧј мојјас.
 3. Первоја пјатилеткалӧн итојјас да мӧд пјатилет-каын классјастӧм общество стрӧитӧм куза мојјас.
 4. Ӧнија кадын (етапын) класјас да классӧвӧј тыш да пролетариат фиктатуралӧн мојјас.
 5. Ужалыг массаӧс снабжйтӧм бурмӧдӧм вӧсна вермасӧм да сӧвӧтскӧј торговла воӧ паскӧ-дӧмлӧн мојјас.
 6. Сталин јорт квајт историческӧј условіјӧ вӧсна вермасӧм.
 7. Партия ӧнја кадын кык фронт вылӧ тышка-сӧмын.
 8. Профсојузјас — коммунизм школа.
-
-

Њигајассӧ поӧ сузӧдны Сыктивкарыс, коми
нѳга лезанин магазѳныс да ПАРТИЗДАТСА
магазѳнјасыс.

доныс 15 ур.
Цена 15 коп.

89

	Коми-3
1-	312

Н. ПРЕОБРАЖЕНСКИЙ
О ЛЕСОХИМИИ
Перевод А. ЛЫТКИНА

На коми-зырянском языке

ИЗДАТЕЛЬСТВО ЦК ВКП(б) П А Р Т И З Д А Т
Москва, центр, Кузнецкий мост, 7.